

УДК 371.091.12.011.3-051:62/64:[37.015.31:316.42]

Пискун О.М., Гапанович А.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів технологій до національного виховання учнів у процесі трудового навчання на матеріалі народного декоративно-ужиткового мистецтва, художніх народних промислів і ремесел рідного краю. Обґрунтовуються можливості трудового навчання у підвищенні ефективності національного виховання учнів. Особливий акцент робиться на особистісні якості і професійні вміння вчителя технологій. Визначено засоби і методи формування національної самосвідомості майбутніх педагогів. Виділено показники і критерії готовності студентів до національного виховання учнів у процесі трудового навчання.

Ключові слова: національне виховання учнів у процесі трудового навчання, готовність майбутнього вчителя технологій до національного виховання учнів, народне декоративно-прикладне мистецтво як засіб національного виховання.

Постановка проблеми. В сучасний надзвичайно складний період для Української держави особливої актуальності набуває проблема національного виховання її юних громадян. Кожен житель України, який прагне процвітання своїй Батьківщині, передусім повинен мати високу національну самосвідомість і національну гідність, знати і пишатися своєю історією і культурою, бути добросовісним громадянином і відданим патріотом.

Національне виховання дитини починається змалечку і поступово продовжується в усіх навчально-виховних установах, де молода особистість формує свою свідомість і здобуває життєвий досвід. Для повноцінного розвитку дитина повинна перебувати під постійним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Насамперед вона повинна мати чітку відповідь на питання: хто я, якими були мої предки, до якого роду-племени вони належали, яка наша українська духовність, у чому зміст життя і яке поклонання кожного громадянина України.

Кожен конкретний народ через свою національну систему виховання органічно продовжує себе в дітях, генерує національний дух, менталітет, характер, психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя. Наповнення виховного процесу самобутнім змістом, засобами і методами виховної роботи, які виробилися в кожній нації впродовж всього історичного становлення і є невід'ємною частиною її духовної культури.

Саме тому є пряма залежність якості національної освіти в Україні від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів – вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, від яких залежить не тільки виховання і навчання учнів, а й розвиток їхніх моральних, національних уподобань і переконань. Тому на вищій педагогічній навчальній закладі покладається особлива відповідальність у підготовці майбутніх учителів до національного виховання учнів.

Підготовка майбутнього педагога до національного виховання учнів має важливе значення, оскільки всебічно гармонійно розвинений педагог, який ідентифікує себе як національно свідомий громадянин, постійно примножує культурні надбання, потенційно має здібності, які допоможуть у вихованні національно свідомої особистості і, звичайно, зможе самостійно розв'язувати навчально-виховні завдання, творчо втілювати професійні знання та вміння.

Аналіз педагогічних досліджень свідчить, що питанню формування національно свідомого педагога відведено у них чільне місце. На важливість національного спрямування виховання молоді вказували прогресивні діячі України Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Огієнко, С. Русова та інші. Дослідженню проблеми національного виховання присвятили свої праці багато педагогів сьогодення, серед яких О. Вишневецький, В. Довбищенко, П. Дроб'язко, Р. Захарченко, П. Ігнатенко, В. Каюков, В. Кузь, І. Мартинюк, Л. Оршанський, С. Павх, Ю. Руденко, З. Сергійчук, М. Стельмахович, Б. Ступарик, Є. Сявавко, Д. Тхоржевський та багато інших. Вони обґрунтовують, що основою національного виховання є історико-культурна спадщина українського народу.

Отже в Україні вченими розроблена міцна теоретична і правова база щодо національного виховання. І все ж проблема національного виховання на методичному рівні залишається невичерпаною: недостатньо розроблено зміст, методи і форми підготовки майбутніх учителів до національного виховання учнів.

Серед випускників педагогічних ВНЗ – молодих учителів – є певна частина тих, хто недостатньо обізнаний з надбаннями національного виховання, відповідно, не відчують його потенційних можливостей і не використовують їх у навчально-виховній роботі з учнями. Педагогічна практика свідчить, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів та шляхи його реалізації ще недостатньо

сприяють формуванню у них національної самосвідомості, необхідного рівня знань і вмінь, розвитку творчих якостей особистості, тому потребують удосконалення відповідно до суспільних вимог та потреб сучасної школи.

Мета даної статті – проаналізувати засоби і методи підготовки майбутніх вчителів технологій до національного виховання учнів та виявити показники і критерії такої готовності.

Виклад основного матеріалу. Національне виховання – це виховання підростаючих поколінь у дусі українського виховного ідеалу на багатовікових традиціях. До провідних завдань національного виховання належать: формування національної свідомості; забезпечення духовної єдності поколінь; прищеплення шанобливого ставлення до української культури; виховання духовної культури особистості; утвердження принципів вселюдської моралі; формування творчої особистості, виховання цивілізованого господаря на своїй землі; забезпечення повноцінного фізичного розвитку; виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки; формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю; формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою; розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх самореалізації [4].

Школа – не просто навчальний заклад, вона має бути школою національного відродження, осередком виховання майбутніх національно свідомих громадян України. Відповідно майбутнім учителям, у зв'язку з цим потрібно постійно працювати над відродженням історичної пам'яті українського народу через дослідження і відродження традицій, ремесел, фольклору, формувати в учнів почуття культурної єдності й міжнаціонального взаєморозуміння.

Вчителі трудового навчання і технологій мають широкі можливості для забезпечення виконання завдань національного виховання учнів, для створення художньо-трудового освітнього середовища, що зберігатиме і розвиватиме духовно-культурне надбання нації та транслюватиме його наступним поколінням.

Сучасна школа потребує вчителів трудового навчання з широким філософським мисленням і глибокими духовними якостями, які володіють різними видами народного мистецтва, інтегрованими знаннями історичного, етнологічного, художнього, технологічного, психолого-педагогічного та методичного характеру, комплексними художньо-трудовами вміннями, мають розвинуті творчі здібності і високу національну самосвідомість.

Національне виховання у процесі трудового навчання може здійснюватися різними методами і засобами, проте, особливо значення мають засоби декоративно-прикладного мистецтва, яке є невід'ємною складовою народного мистецтва. Воно пов'язане з побутом, повсякденною працею, має надзвичайно великий вплив на формування духовного світу підростаючої особистості. Такі види декоративно-ужиткового мистецтва, як художнє деревообробництво, художня вишивка, бісерне рукоділля, плетіння гачком і спицями, народна лялька є традиційними видами ужиткового мистецтва українців і мають високу художню цінність. Майстерно виконані вироби благотворно впливають на почуття й уяву дітей, спонукають їх до поєднання красивого і корисного в практичній діяльності. Саме у процесі трудового навчання виникає безпосередня можливість навчати учнів виготовляти посильні для них ужиткові вироби та оздоблювати їх у стилі українських народних мотивів і традицій.

Підготовка майбутніх вчителів технологій буде ефективною, якщо зміст навчально-виховного процесу спрямувати на прилучення студентів до духовних цінностей українського декоративно-ужиткового мистецтва, використовуючи сучасні методи національного виховання та традиції етнопедагогіки.

Потрібно також забезпечити цілеспрямований і систематичний вплив засобів декоративно-ужиткового мистецтва на формування інтелектуального, емоційно-ціннісного, патріотичного компонентів громадянської самосвідомості студентів. Зокрема це – походи до музеїв народного декоративно-ужиткового мистецтва, особливо, свого регіону, виокремлення годин на вивчення кожного виду декоративно-ужиткового мистецтва (з переліку варіативних модулів програми трудового навчання), розробка творчих проєктів національно-культурної тематики. Важливим є забезпечення наступності навчально-виховної роботи в аудиторний та позааудиторний час, спрямовуючи студентів на детальніше вивчення та засвоєння історії, регіональних особливостей та технік декоративно-ужиткового мистецтва.

Прилучення майбутніх вчителів трудового навчання до українських народних промыслів, оволодіння майстерністю декоративної творчості впливає як на результати національного та естетичного виховання, так і на професійну майстерність, формує у них потребу творчої діяльності. Сучасний вчитель повинен на високому професійному рівні займатися відродженням народної творчості та її популяризацією в навчально-виховних закладах освіти.

Підготовка майбутніх вчителів технологій до національного виховання учнів має включати: вивчення історії та культурних традицій рідного краю, оволодіння різними видами художніх ремесел; опанування методикою викладання декоративно-прикладної творчості; проєктування і практичне втілення декоративно-ужиткових виробів; організацію екскурсій до виставкових зал і на підприємства народних художніх промыслів; подорожі історико-культурними місцями рідного краю; дослідницьку роботу в архівах бібліотек і фондах краєзнавчих музеїв; участь у традиційних народних святах, етнофестивалях, виставковій діяльності тощо.

Реалізація національного виховання передбачає застосування різних засобів: рідну мову, родовід, рідну історію, краєзнавство, мистецтво, традиційні ремесла, природу рідного краю, народну міфологію, фольклор, народний календар, національну символіку, народні прикмети, вірування, релігійні і народні традиції, родинно-побутову культуру, звичаї, обряди тощо.

Реалізувати національний підхід до побудови змісту виховання допомагає народна педагогіка, джерелом вивчення якої є фольклор педагогічного змісту і спрямованості, етнографічні матеріали, народні виховні традиції, народні молодіжні свята, досвід сімейного виховання тощо.

Дефініцію "готовність майбутнього вчителя до національного виховання учнів" можемо визначити як складне інтегроване поняття, результат теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя технологій до професійно-педагогічної діяльності з національного виховання учнів у процесі трудового навчання, це концентрований показник діяльносної сутності особистості випускника ВНЗ, міра його професійної і національної зрілості.

З метою діагностики рівня готовності студентів – майбутніх вчителів технологій – до національного виховання учнів варто оцінити такі показники: 1) обізнаність із сутністю, змістом, засобами, формами і методами національного виховання; 2) обізнаність з національними традиціями, символами, звичаями, оберегами; 3) практичні вміння з різних видів української народної творчості, зокрема обробки різних матеріалів, декоративно-прикладного мистецтва, кулінарії; 4) обізнаність із сутністю і специфікою національного виховання підлітків у праці; 5) вміння розробляти плани конспекти уроків трудового навчання, сценарії виховних заходів з національного виховання учнів основної і старшої школи; 6) вміння оцінювати результати навчально-виховної діяльності інших студентів, вчителів та своєї власної.

Серед критеріїв готовності студентів до національного виховання учнів виділяємо такі компоненти: 1) мотиваційно-вольовий компонент, що полягає в глибоко усвідомленому розумінні важливості виконання завдань національного виховання учнів та прагненні до його здійснення; 2) когнітивно-аналітичний: показником цього критерію є системність, достатність знань з національного виховання учнів – його сутності, завдань, принципів, засобів і методів реалізації у процесі трудового навчання; 3) діяльносно-креативний компонент дає можливість визначити практичну готовність студента до національного виховання учнів, оцінити самостійність та оригінальність інтерпретації знань, виявлення власної творчої ініціативи.

Висновки. Процес підготовки майбутніх учителів до національного виховання учнів має передусім спрямовуватись на формування у студентів національної свідомості та національно-культурної ідентичності. Для вчителя технологій одними з головних засобів формування національної самосвідомості мають бути народне декоративно-ужиткове мистецтво, художні народні промисли, традиційні ремесла рідного регіону.

Використані джерела

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. для студ. вузів / О.І. Вишневський. – Дрогобич: КОЛО, 2003. – 528 с.
2. Гнатюк В.М. Національне виховання: форми і зміст / В.М. Гнатюк // Директор школи. – 2003. – №38. – С. 3-4.
3. Оршанський Л.В. Народне декоративно-ужиткове мистецтво як важливий чинник формування у студентів національної самосвідомості / Л.В. Оршанський // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Випуск 45: Збірник. – Чернігів, ЧДПУ, 2007. – № 45. – С. 174-180.
4. Сележан Й.Ю. Основи національного виховання. Українознавство: історичний, філософсько-релігійний аспекти: Хрестоматія / Й.Ю. Сележан. – Чернівці : Книги-XXI, 2005. – 306 с.
5. Титаренко В. Українські народні ремесла в художньо-естетичній підготовці майбутніх вчителів трудового навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2010/2010_3_30.pdf

Pyskun O., Gapanovych A.

FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES' TRAINING TO PUPILS' NATIONAL EDUCATION IN THE PROCESS OF LABOUR TRAINING

The Article deals with the problem of future teachers of technologies' training to pupils' national education in the process of labour training. The main tasks of youth national education are defined: national awareness forming, creating of the respectful attitude to Ukrainian culture, upbringing of the responsible citizen, a civilized master on his land. It is stated that the main means of pupils' national education in the process of labour training are folk applied art, folk crafts of a native land. It is defined that the modern teacher of technologies should have high national awareness and high professional qualities, the main of which has to be the perfect mastership of different types of Ukrainian folk decorative applied art. The means and methods of national awareness of future teachers' forming are stated. The factors and criteria of students' readiness to national pupils' education in the process of labour training are shown: motive-willing, cognitive-analytical activity-creative components.

Key words: national education of pupils' in the process of labour training, the future teacher of technologies' readiness to pupils' national education, folk decorative applied art as the means of national education.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2015